

Özel Yetenekli Öğrenci...

Özel Yetenekli Öğrenciler...

Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireyler, özel yetenekli (üstün yetenekli, üstün zekâlı) olarak tanımlanmaktadır. MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre (Madde 4), "...çeşitli

nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyler" özel eğitim gerektiren bireylerdir. Yönetmelik, üstün yetenekli, üstün zekâlı öğrencileri, özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler arasında saymaktadır.

Konunun Önem Derecesi:

Ülkemizde 2012 TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 5-14 yaş aralığında 12.686.751 öğrenci bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, bu **öğrencilerin %2'sinin (yaklaşık 250.000) üstün yetenekli/üstün zekâlı olduğu kabul edilmektedir.**

Bu bireylerin erken yaşta tanınmaları, ihtiyaç duydukları eğitime yönlendirilmeleri ve kendilerine uygun eğitimi almalarının sağlanması, ülkemizin kalkınması açısından son derece önemlidir.

Çünkü, eğitim ve kalkınma arasındaki olumlu ilişkinin bir sonucu olarak eğitim gereksinimlerinin karşılanması halinde bu öğrencilerin yeni keşifler ve icatlar yaparak, hastalıklara yeni tedavi yöntemleri bularak, potansiyellerini sanat alanlarına da yansıtarak, sadece kendi ülkelerindekilere değil, bütün insanlığa katkıda bulunmaları olasıdır.

Özel Yetenekli Öğrenci Kimdir?

Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireyler, özel yetenekli (üstün yetenekli, üstün zekâlı) olarak tanımlanmaktadır

Özel Yetenekli Öğrenciler;

- * **Gelişimin tüm alanlarında yaşlarının ilerisindedirler.**
- * **Sürekli soru sorarlar, meraklıdırlar.**
- * **Kolay ve çabuk öğrenirler.**
- * **Öğrenirken mutlu olurlar.**
- * **Yaratıcılık ve mucitlik özellikleri vardır.**

Özel yetenekli çocukların eğitsel programları, bilişsel gelişimlerini destekleyecek şekilde düzenlenerek, çocukların gelişimsel düzeylerine uygun olmalı; mevcut program zenginleştirilmelidir.

Zihinsel Özellikleri:

Sınıf içi etkinliklerde üstün yetenekli öğrencilerin liderlik özelliklerinden faydalanılmalı; çalışmalarını, grupları ve sınıf oyunlarını yönetmelerine fırsat tanınmalıdır.

- Çeşitli alanlarda özel yetenekleri vardır.
- Yoğun motivasyon gösterebilirler.
- Gelişim basamaklarını yaşıtlarından önce tamamlarlar.
- Sürekli soru sorarlar, meraklıdırlar.
- Ayrıntılara dikkat ederler.
- Kendisinin seçtiği konuda veya ilgi alanlarında bağımsız çalışabilirler.
- Çabuk ve kolay öğrenirler, kavrama ve akılda tutma süreleri yüksektir.
- Birbirini takip eden konular, olaylar dizisi karşısında sonraki adımı tahmin edebilirler.
- Derin ve geniş ilgi alanlarına sahiptirler.
- Bir alanda öğrendiği konu ile bir başka alanda öğrendiği onu arasında akla yakın ilişkiler kurabilirler.
- Kelime dağarcıkları zengindir. Kelimeleri doğru telaffuz eder, yerli yerinde kullanırlar. Akıcı bir konuşmaları vardır.
- Bildiklerini, düşündüklerini yaşıtlarından daha iyi ifade edebilirler.
- Bir öykünün ya da paragrafın ana fikrini yaşıtlarından daha çabuk bulup çıkarırlar.
- Neden sonuç ilişkilerini ve benzerliklerini yaşıtlarından daha çabuk ayırt ederler.
- Karmaşık ve zor problemlerden hoşlanır ve yaşıtlarının çözemediği problemleri çözebilirler.
- Ders başarıları yüksektir.
- Eleştirebilme yetenekleri yüksektir.
- Orijinal, yaratıcı ve girişkendirler.
- Başarılı oldukları alanda yüksek performans ve potansiyel kabiliyetlerini tek başına veya birleştirerek kendilerini gösterirler.

Sosyal Alandaki Özellikleri:

- Kendilerine güvenir, kolaylıkla sorumluluk alabilirler.
- Yeni ve değişik durumlara kolay ve çabuk uyarlar.
- Sosyal etkinliklere katılmaktan hoşlanırlar.
- Duyarlıdırlar; empati yetenekleri gelişmiştir.
- Grup içinde lider olurlar.
- Grubun ilerisindedirler; yetişkinlerle iletişime girmeyi tercih ederler.
- Başkalarıyla kolayca işbirliği yaparlar.
- Genelde alçak gönüllüdürler; başkalarına yardım etmekten hoşlanırlar.
- Sınıf arkadaşları tarafından yeni fikir, bilgi kaynağı ve grup lideri olarak görülürler.
- Okula severek giderler.
- Çalışkandırlar; amaçlarına ulaşmaktan ve başarıdan zevk duyarlar.
- Güçlü bir konsantrasyona sahiptirler. Azimli ve sabırlıdırlar.
- Sorumluluk duyguları gelişmiştir. Sorumluluk almayı çok ister ve bunu yerine getirmekten hoşlanırlar.
- Espri yetenekleri vardır; fıkra anlatmaktan hoşlanırlar.
- Yaratıcı öyküler anlatır ya da yazarlar.
- Değişik konularda okur ve zor metinleri okumaktan keyif alırlar.
- Sosyal problemlerde araştırma, uygulama, hipotez oluşturma anlamlı sonuçlara varma, yazılı ya da sözel sunular için sonuçları etkin bir biçimde düzenleme yeteneğine sahiptirler.

Müzik Alanındaki Yetenek Özellikleri:

- Ritim ve melodiye diğer çocuklardan fazla tepkide bulunurlar,
- Müzikle çok ilgilenirler. Kaset, CD dinler, nerede müzik etkinliği varsa ona katılmak isterler,
- Müzik parçaları bestelemeye büyük istek ve çaba gösterirler,
- Başkaları şarkı söylerken onlara katılmaktan hoşlanırlar,
- Duygu ve düşüncelerini anlatmak için sık sık müziği araç olarak kullanırlar,
- Çeşitli müzik aletleri ile ilgilenir, onları çalmayı denerler,
- Şarkıcılar ve müzik parçaları ile ilgili koleksiyonlar yaparlar,
- Dinlediği şarkıyı kısa zamanda öğrenir, anlamlı ve uygun şekilde söylerler.

Resim Alanındaki Yetenek Özellikleri:

- Çeşitli konularda ve diğer çocukların yaptığından değişik çizimler yaparlar,
- Resimlere derinlik verir ve parçalar arasında uygun oranlar kullanırlar,
- Resim yapmayı ciddiye alır ve bundan haz duyar ve buna çok zaman harcarlar,
- Diğer insanların yaptığı resim çalışmalarına ilgi duyarlar,
- Diğerlerinin eleştirilerinden hoşlanır ve yeni şeyler öğrenirler,
- Resmi kendi yaşantılarını ve duygularını ifade etmek için başarılı bir şekilde kullanırlar,
- Çamur, sabun ve plastilin vb. yumuşak gereçlerle üç boyutlu figürler yapmaya özel bir ilgi gösterirler.

Matematik Alanındaki Yetenek Özellikleri:

- Verilerin ele alınmasında, düzenlenmesinde göze çarpan yeteneğe sahiptirler.
- Orijinal yorumlar yaparlar, zihinsel çevikliğe sahiptirler.
- Yazılı iletişimden ziyade sözlü iletişimi tercih eder ve fikirlerin iletilmesinde göze çarpan yeteneğe sahiptirler.
- Aynı problemi farklı yöntemlerle çözebilirler.
- Olağan dışı matematiksel işlemler yapar, gayret gerektiren olağandışı problemler sorarlar.
- Problemi kısa sürede çözer, uygulamaya, analize, senteze ve değerlendirmeye odaklanırlar.
- Matematiği başka kategorilere entegre edebilirler.
- Yanlış ve doğruyu seçme güçleri fazladır.
- İlgisiz gibi görünen işlemler arasında ilgi kurarlar.

Fen Alanındaki Yetenek Özellikleri:

- Fikir ve hipotezleri test etmeye yönelik deneyler yaparlar.
- Fen ve teknik araçları kullanabilir ve bunlara vakıf olurlar.
- Yerinde ve yeterli veri seçer, bunlardan çıkarımlar yaparlar.
- Fikirleri hem niceliksel hem de niteliksel ifade edebilirler.
- Fen bilgisini toplumsal değişim için kullanır ve uygularlar.
- Bilimsel gözlem, veri toplama ve yorum yapma becerileri vardır.
- Problemlere yönelik duyarlılığa, yeni fikirler geliştirme yeteneğine ve değerlendirme yeteneğine sahiptirler.
- Yüksek düzeyde mekanik düşünme yeteneğine sahiptirler, uzay ilişkilerine ilgi duyarlar.
- Fen bilgisi konusunda otorite olan kaynakları tarar, fen raporlarını yorumlayarak bir ilgi zemini oluştururlar.

SINIF ORTAMINDA ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR

Özel yetenekli çocukların karakteristik özellikleri vurgulanırken belirtildiği gibi, bu çocukların büyük bir çoğunluğu yüksek enerjiye sahip kimselerdir. Bunlar yerlerinde duramaz, sürekli yenilik, hareket isterler. Diğerlerinden çok farklı niteliklere sahiptirler. Bu nedenle de normal sınıf ortamında çeşitli olumsuzluklara neden olabilirler. Bunlar şu sebeplerden kaynaklanabilir:

- ❖ Bu çocukların bilgi, ilgi ve beceri düzeyleri aynı yaştaki ortalama öğrencilerin hayli ötesindedir. **Bilgi, ilgi ve becerileri düzeyinde ihtiyaçları karşılanmazsa çabuk sıkılır ve sınıfta huzursuz, yerinde duramayan bir duruma gelirler.**
- ❖ Bilgi, ilgi ve beceri düzeyleri yüksek olduğundan **sınıfları ve yaşlarından umulmayan konularla ilgilenip soru sorabilirler.**
- ❖ Herhangi bir konu işlenirken yanılmayı bulmak, eleştiri, itiraz gibi tepkiler vermeleri olağandır.
- ❖ Konuşmayı severler. Gerek ders dışında küme tartışmalarında, gerekse ders esnasında sınıfın yönetimini ve konuşma düzenini sağlamak oldukça zordur.
- ❖ Bazı durumlarda yaptıkları tepkiler "garip, anormal" görünebilir. Gerçekte bu durum yaşlarının hayli ötesinde bir algılama ve değerlendirme gücünün sonucu olabilir.
- ❖ İmgesel etkinlikleri güçlüdür. Bunun sonucu olarak imgesel yaşantılarını gerçek yaşantıları ile karıştırmaları olağandır. Bu durumda hem gerçeği hayalden ayırabilmeleri, hem de imgelerini öncelikle yaratıcı etkinliklerde kullanmaları için gerekli rehberlik yapılmalıdır.
- ❖ **Rutin ödevlerden ve görevlerden çabuk sıkılır**, çoğu zaman da görevi tamamlamaz. Öte yandan görevin başından fırlayarak kalkıp sınıf içinde sağa sola dolaşarak başka meşguliyet arayabilir. Bu davranış dikkat eksikliği, derslere katılmama, olumsuz problem davranışlar olarak ele alınır ve arkadaşlarına kötü etki yaptığı sonucuna varılabilir.
- ❖ **Her şeyle ilgilendiği için kolaylıkla ilgisi başka yöne kayabilir** ve hiçbir şeyi tamamlamamaz. Çocuk bir defada birden fazla projeyi tamamlamak isterken bitap düşebilir. Ayrıca yüksek enerji çocuğun Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu olarak yanlış tanılanmasına neden olabilir ve ilaçla çocuğun sakinleştirilmesi gerektiği önerilebilir.
- ❖ Bazen bir proje üzerinde gereksiz yere uzun süre çalışır, ayrıntılarda boğularak zamanında projeyi yetiştiremez. Bunun sonucu olarak düşük not alabilir, proje tamamlanamadığı için, çocuk, ailesi ve öğretmenin stres yaşamaya söz konusu olabilir.
- ❖ Yetişkin düzeyinde düşünme becerisine sahip olmasına karşın yetişkin düzeyinde sosyal becerileri bulunmamaktadır. Örneğin ortama göre davranamama gibi. Hem arkadaşları hem de diğer yetişkinler çocuğun kaba, düşüncesiz biri olduğu kanısı ile onunla birlikte olmaktan kaçınmalarına neden olabilir.
- ❖ Sınıf arkadaşlarının yaşının çok üstünde ki sözcükleri kullanması sonucu ne dediğini arkadaşları anlayamayabilir. Çok konuştuğu için diğer arkadaşlarına konuşma fırsatı tanımaz. Bunun sonucu olarak diğer çocuklar, üstün zekâlı çocuğu "kendini beğenmiş" olarak adlandırarak dışlamaya başlar ve yalnızlığa itilir.
- ❖ **Öğretmenin anlattığı biçimde değil, kendine has biçimde problemleri çözer.** Bunun sonucu olarak öğretmen, kendisini tehdit altında hisseder, çocuğun otoriteyi kabul etmeyen saygısız biri olduğunu düşünerek ona göz açtırmamaya çalışarak isyan etme noktasına getirebilir.
- ❖ Bu çocuklar, genellikle kendilerini yaşlarıyla aynı seviyede görmezler. Bir kısmı tecrit edilmişlik veya bir köşeye itilmişlik hissine kapılırlar. İçine kapanıklıkları sebebiyle arkadaş sayıları birkaçı geçmeyebilir. Okullardaki dersler onları sıkabilir. Bunlardan bazıları, yaşlarıyla birlikte olabilmek için yeteri kadar başarılı olmak istemeyebilir. Üstün yetenekli çocuklar, birbirleriyle çok etkili ve verimli bir iletişim kurabilmekte, böylelikle anlaşılmaz olma sıkıntısından bir derece kurtulmaktadır. Dolayısıyla bu çocukların katıldıkları ortak proje ve programların önemi büyüktür.

Üstün Yetenekli Öğrencilere Uygulanacak Programın Özellikleri

Günümüzde **üstün yetenekli çocukların eğitim ihtiyaçları genellikle zenginleştirme yöntemleriyle desteklenmektedir**. Zenginleştirme; öğrenciyi akranlarıyla aynı sınıfta tutan ve bugün en çok kullanılan uygulamalardan birisidir. Zenginleştirme, süreç ve içeriğe ilişkin hedeflere ulaşma yöntemidir. **Sürece ilişkin hedefler yaratıcı düşünme, problem çözme, kritik düşünme, bilimsel düşünmeyi içerir. İçerik ise, süreçlerin geliştirildiği ders konuları, projeler ve etkinliklerdir**. Üstün yetenekli öğrencilerin kendi yaşlıları arasında normal sınıflarda tutularak (kaynaştırma) çalışmalarını normale göre daha zengin duruma getirmeye yönelik olan bir program zenginleştirme modeli, dikey ve yatay olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.

Normal eğitim programına ek süreçlerin konu ve etkinliklerin değişik biçimde eklenmesi şeklinde uygulanarak dikey ya da yatay zenginleştirme yapılabildiği gibi, tüm sınıfın katılabileceği dönerli kapı uygulaması diyebileceğimiz üçlü zenginleştirme uygulamaları da vardır. Dikey ve yatay zenginleştirme uygulamalarına örnek olarak; normal sınıfta 7 ayrı ders varsa, üstün yetenekli öğrenci için buna bir iki ders daha eklenirken bir yandan da etkinliklerin sayısı artırılır. Bu bir yatay zenginleştirme uygulamasıdır. Dikey zenginleştirmede ise ders ve etkinlik sayısı aynı kalırken, üstün yetenekli öğrenci normal öğrencilerin işlediği konuda daha derinliğine çalışma yapması için farklı kaynaklara yönlendirilir (sanat eserleri, yazılı kaynaklar, internet ...vb).

OKUL ORTAMINDA NELER YAPILABİLİR?

Özel yetenekli öğrencilerin eğitim öğretim açısından desteklenmelerinde, sınıf içi uygulamaların yanında Destek Eğitim Odası olanağı da kullanılmalıdır.

Destek Eğitim Odası, eğitimleri sırasında desteklenmesi gereken öğrenciler için (Engelli ya da özel yetenekli öğrenciler) sunulan bir eğitim olanağıdır. Okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak verilen özel eğitim desteğine Destek Eğitim Odası Hizmeti denir.

31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği gereğince, okul ve kurumlarda özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için, **Destek Eğitim Odası açılması zorunludur.**

Öğrencinin Destek Eğitim Odasında hangi derslerden destek alacağı, BEP Geliştirme Biriminin önerileri doğrultusunda okulun Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu'nca belirlenir. Derslerin belirlenmesinde, öğrencinin öncelikli ihtiyaçları göz önünde bulundurulur. Öğrencinin Destek Eğitim Odasında alacağı haftalık ders saati, öğrencinin haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde planlanır.

Destek Eğitim Odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılması esastır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir. Destek Eğitim Odalarında, sınıf öğretmenleri maaş ve ek ders karşılığı görevlerini tamamladıktan sonra haftada 8 saate kadar; branş öğretmenlerine ise maaş karşılığını tamamlamaları durumunda 15 saate kadar (Maaş karşılığı ders, zorunlu ek ders ve Destek Eğitim Odasında verilecek ek ders saatleri toplamı haftalık 30 saati geçmeyecek şekilde) ek ders görevi verilebilir.

Destek Eğitim Odasında girilen her bir saat ek dersin ek ders ücreti, %25 artırımlı ödenir.

- Öğrencinin üstün yetenekli olduğu ne kendisine ne de sınıf arkadaşlarına söylenmemelidir.
- Öğrenci üstün yetenekli olduğu için beklentiler yükseltilmemeli, öğrencinin kendisini baskı altında görmesine izin verilmemelidir.
- **Öğrenciye sınıf içinde arkadaşlarından farklı davranılmamalı, diğer öğrencilere verilen sorumluluklar bu öğrencilere de verilmelidir.**
- Bazen sınıf etkinliklerinin yeterince uyarıcı olmaması nedeniyle üstün zekâlılar, sınıf çalışmalarına karşı istekli ve ilgili olmayabilir. Bunu önlemek için ders müfredatına ek olarak, proje geliştirme gibi yaratıcılık ve zekâyı öne çıkarıcı ve geliştirici çalışmalar bütün sınıf düzeyinde yaptırılmalıdır. Böylece hem üstün zekâlı çocuğun kendi potansiyelini değerlendirebilmesi hem de diğer arkadaşlarını da teşviki sağlanmalıdır.
- **Konuların sunumunda ve öğrenilmesinde tekrara dayalı anlatımlardan, ödevlerden, rutin iş ve görevlerden kaçınmak gerekir.**
- Derslerle ilgili olarak araştırma ağırlıklı ek ev ödevlerinin verilmesi gerekir.
- İlgilendikleri alanlarda proje çalışmaları yapmasına ve sınıf arkadaşlarına sunarak paylaşmasına olanak tanınmalıdır. Uygulaması hemen pratik olmayan ya da hemen olası görülmeyen yaratıcı fikirlerini dinlememek, ertelemek ya da ret etmek çocuğun zihinsel kapasitesini geliştirmesini engeller.
- Sınıfta bu öğrencilere daha zor soruların sorulması, yeni fikirler üretmelerine fırsat tanınması gerekir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, yanıt vermede diğer çocuklara öncelik verilmesinin üstün zekâlı çocukları dersten ve okuldan soğutabileceğini unutmamak gerektiğidir.
- **Derlerle ilgili olarak araştırma ve problem çözme ağırlıklı ek ev ödevlerinin verilmesi gerekir.**
- Yarı teknik malzemelerin okunması, özetlenmesi, bazı araçların modellerinin yapılması, şemalarının çizimi ve onların çalışma kurallarını açıklama ödevleri verilmelidir.
- Sınıf içi etkinliklerde üstün yetenekli öğrencilerin liderlik özelliklerinden faydalanılmalı; çalışmaları, grupları ve sınıf oyunlarını yönetmelerine fırsat tanınmalıdır.
- Sınıf düzeyini temel almaksızın konularda kendi hızlarına göre ilerlemelerine fırsat tanınmalıdır.
- Aile ile irtibata geçilmeli, öğrenciye sınıf genelinden farklı olarak verilen ödev, araştırma ve proje gibi çalışmalarda ailenin desteği alınmalıdır.
- Çocuğun çalışma ve ödevlerini sınıfın işlemekte olduğu konularda ve aynı tempoda tutmaya çalışmamalı, onun güç ve süratine uygun ödevler vermelidir.
- Ders etkinliklerinde kitap etkinliklerinden çok, geniş gözlem ve deneylere yer verilmelidir.
- **Akademik konular için resim, müzik, beden eğitimi gibi dersler ihmal edilmemelidir.**
- Bu çocuklarda "üstünlük duygusu" yaratmak, aynı "aşağılık duygusu" kadar zararlı sonuçlar doğurur. Çocuk, arkadaşlarını ve çevresindekileri aşağı görür ve toplumda yalnız bir kişi olarak yaşamına devam etme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. **Onun için, üstünlük duygusunun çocuklarda yaratılmamasına azami dikkat edilmelidir.**

Yararlanılan Kaynaklar: Ataman, A. "Üstün Zekâlı Çocuklara Anababaları ve Öğretmenleri Nasıl Yardımcı Olabilir", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/509/6241.pdf>, 11.12.2012; Ataman, A. "Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler" <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTTP/1267/unite11.pdf>, 11.12.2012; Cutts, N. E. Ve N. Moseley, (2004) "Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi" Özgür Yayınları No:142, İstanbul; Davaslıgil, Ü., (2012). "Türkiye'de Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi İle İlgili Bir Model Geliştirme Projesi", <http://www.istanbul.edu.tr/hay/bilgi.php?islem=genel&b=12>; Levent, F., (2011) "Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı", Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul; MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2593 Aylık Tebliğler Dergisi; MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete; Öznacar, M. D. ve A. Bildiren, (2012), "Üstün Zekâlı Öğrencilerin Eğitimi ve Eğitsel Bilim Etkinlikleri", Anı Yayıncılık, Ankara; Sak, U, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt 36, Sayı 161, 2011; <http://www.silivriram.meb.k12.tr/>